

УДК 35:343.211.3

Л. Новак-Каляєва

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЗИЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ У ЗВ'ЯЗКУ З ЇХ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЄЮ

Узагальнено досвід інституціоналізації прав людини на глобальному, регіональному та національному рівнях. Визначено, що позитивні інституціональні зміни, зміцнення демократії та впровадження прав людини в процеси державного управління є ключовими для розуміння їх демократичного потенціалу. Як наслідок, європейське співтовариство втілює права людини як основу діяльності владних і громадських інституцій та здійснює пошук гнучких процедур забезпечення реалізації прав людини на місцях.

Ключові слова: державне управління, права людини, державний суверенітет, інституціоналізація прав людини, права людини в державному управлінні.

Теорія та практика міжнародних інтеграційних структур, створення та функціонування яких пов'язане із проблемами дотримання прав людини, базуються на переконанні у тому, що в кожному демократичному суспільстві права людини є універсальними, невід'ємними і основними. Одним із вирішальних завдань цих структур є: визначення чинників, які становлять нові загрози для прав людини та людської гідності; ознайомлення громадськості з правами людини та підтримка викладання прав людини в школах, університетах та при підготовці фахівців органів державного управління та місцевого самоврядування. Стрімкий розвиток процесів глобалізації, інформаційних та комунікаційних систем зумовили необхідність підвищення рівня ефективності діяльності європейських інтеграційних структур щодо захисту прав та свобод громадян країн-членів, створення ефективних інструментів та механізмів боротьби з міжнародним тероризмом. Міжнародне співробітництво може бути ефективним лише за умови взаємної довіри та подібності оперативної культури, що базується на однакових стандартах, законах, процедурах і – найголовніше – спільних цінностях, сформованих на основі прав людини.

Серед сучасних західних науковців, які досліджують адміністративно-державні перетворення в європейських країнах у контексті дотримання прав людини, можна відзначити У. Барча, Л. Брессер-Перейру, Дж. Брауна, Т. Геблера, М. Даймока, М. Консайдена, Дж. Куїмана, Дж. Льюїса, Г. Маркса, Д. Осборна, М. Спайса, С. Селдема, Л. Хеге. Права людини та особливості діяльності інтеграційних структур і національних інституцій у галузі захисту прав людини були, серед інших, предметом окремого розгляду М. Бернета, Х. Фредеріксона, Е. Хефнер-Бартона. Серед українських учених філософські аспекти проблематики прав людини в міждисциплінарному дискурсі досліджували, зокрема, О. Гришук, М. Держалюк, В. Князєв, П. Петровський, П. Рабінович, С. Шевчук, А. Янчук, М. Яріко. Міжнародно-правові засади захисту та забезпечення прав людини в міжнародних європейських організаціях досліджують, серед інших, В. Баштанник, Н. Мушак, О. Пушкар. Особливості формування та засади функціонування європейського управління і європейського адміністративного простору розглянули, зокрема, М. Гнатівський, Н. Гнидюк, І. Грицяк, О. Оржель та інші, що також звертали певну увагу на проблеми дотримання прав людини.

Метою статті є визначення впливів інституціоналізації прав людини на їх концептуальні позиції в державному управлінні.

Визнані універсальною цінністю, права людини розглядаються як правові й моральні стандарти національної політичної легітимності. Права людини, викладені в Загальній декларації прав людини 1948 р. та легітимовані в ряді міжнародних конвенцій, встановлюють мінімальні стандарти для забезпечення основного принципу прав людини – поваги до людської гідності [1]. Цей принцип відповідає позиціям переважної більшості світових релігій та філософських учень. Крім цього, уряди в усьому світі дійшли згоди в тому, що ці конвенції є об'єктивним набором стандартів, за якими порушники можуть бути притягнуті до відповідальності. Ці інструменти, звичайно, діють у тих країнах, які ратифікували міжнародні документи із прав людини. Питання про участь в основних багатосторонніх договорах із прав людини до певної міри розглядається як індикатор прихильності держави універсальним правозахисним стандартам, який свідчить про її фактичну готовність розвивати міждержавне співробітництво у сфері прав людини.

Права людини як соціальний інститут, на думку Д. Форсайта [2], є одним з найбільш успішних прикладів інституціоналізації. Упродовж останніх п'ятдесяти років держави-члени закріпили права людини в чотирьох основних текстах. Важливе місце серед них посідає Європейська конвенція з прав людини (далі – Конвенція) – міжнародна угода, завдяки якій держави-члени Ради Європи намагаються забезпечити кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, певні права людини та основні свободи [3]. Загалом Конвенція та протоколи до неї гарантують: право на життя, свободу та особисту недоторканість; право на справедливий судовий розгляд під час здійснення цивільного та кримінального судочинства; право на вільні вибори; свободу думки, совісті і віросповідання; свободу вираження поглядів (зокрема свободу засобів масової інформації); право власності. Конвенція та протоколи до неї забороняють: катування і нелюдське, або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання; смертну кару; дискримінацію у здійсненні прав і свобод, які викладені у Конвенції; вислання особи з території держави, громадянином якої вона є, або позбавлення особи права в'їзду на територію держави, громадянином якої вона є; колективне вислання іноземців, чим обумовлюють основні напрямки діяльності світової спільноти в галузі захисту прав людини.

Документом, який є відповідником Європейської конвенції з прав людини в царині захисту соціальних та економічних прав, є Європейська соціальна хартія (далі – Хартія) (переглянута) від 3 травня 1996 р., що гарантує такі права, як право на працю та професійну підготовку, право на справедливі умови праці та на справедливу винагороду, забезпечує свободу профспілок, право на соціальну та медичну допомогу, на захист здоров'я а також право на соціальне забезпечення [4]. В Україні Хартію ратифіковано із заявами Законом України від 14.09.2006 р. [5]. Хартія посилила принцип рівноправності жінок та визначила деякі інші права, такі, зокрема як належні умови проживання. За застосуванням Хартії також здійснюється контроль на міжнародному рівні.

Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 26.11.1987 р. [6], ратифікована відповідним Законом України у 1987 р. [7], передбачає додаткові гарантії для тих ув'язнених осіб, яким загрожує катування чи нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання. Відповідний комітет уповноважений здійснювати візити до місць утримання позбавлених волі осіб – до в'язниць, центрів утримання неповнолітніх,

поліцейських дільниць, військових казарм, психіатричних лікарень тощо. Цей комітет з'ясовує, як саме поводяться із позбавленими волі особами і розробляє рекомендації для того, щоб посилити захист цих осіб.

Наступним важливим документом стала Рамкова конвенція про захист національних меншин від 01.02.1995 р. [8]. Імплементація цього документа відбувається через національні законодавства та практику: Рамкову конвенцію ратифіковано Законом України №703/97-ВР від 09.12.1997 р. Рамкова конвенція є першим багатостороннім правовим документом, в якому визначені основні засади захисту національних меншин. У цій конвенції закріплені принципи, яких має дотримуватись кожна держава, що ратифікувала цей документ. Ці принципи містять норми: про рівність усіх перед законом, про ужиття заходів, які спрямовані на збереження та розвиток культур і забезпечення самобутності релігій, мов і традицій національних меншин, про забезпечення доступу до засобів масової інформації, встановлення вільних і мирних транскордонних взаємовідносин з особами, які законно проживають на території інших держав.

Необхідність усунути напруження та недоречності у спільній діяльності інтеграційних структур та аналогічних формувань на національному рівні стала одним із потужних мотивів реформування ЄС. Договір реформування або Лісабонська угода – нова базова угода щодо принципів функціонування ЄС (Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community) була офіційно підписана 13 грудня 2007 р., після чого документ підлягав ратифікації національними парламентами 27 держав ЄС і набрала чинності 1 грудня 2009 р. Європейські керівні інституції набрали більшої повноти влади у вирішенні загальних питань, зокрема в галузі безпеки, боротьби зі зміною клімату та міграційних проблем.

Серед основних реформ обов'язковість дотримання прав людини визначила Хартія основних прав (Charter of Fundamental Rights of the European Union, 01.02.2003 р.), що вперше в історії Європейського Союзу поєднала в одному документі всі громадянські, політичні, економічні та соціальні права європейських громадян і мешканців ЄС. Чеська дослідниця Н. Шишкова називає цей документ європейським “Біллем про права” [9], що базуються, зокрема на основних правах і свободах, проголошених в Європейській конвенції з прав людини, конституційних традиціях держав-членів, Соціальній хартії Ради Європи 1961 р., Хартії основних соціальних прав робітників Європейського Союзу (“Соціальна хартія”) 1989 р. та інших міжнародних конвенцій, членами яких є держави ЄС або сам ЄС [10].

Трагічні події внаслідок терористичних атак у 2004 р. у Мадриді та у 2005 р. у Лондоні змусили лідерів країн ЄС екстрено вносити проблематику протистояння міжнародному тероризмові на порядок денний європейських інтеграційних структур, особливо з огляду на необхідність захисту прав людини в умовах загрози тероризму. Органи внутрішніх справ і служби безпеки європейських держав вели широкий обмін інформацією як на стратегічному рівні з метою досягнення спільного розуміння загроз, так і на тактичному – для забезпечення оперативних заходів.

Запровадження антитерористичних заходів збурило громадськість прикладами порушення прав людини, внаслідок чого постраждала довіра до здатності урядів та військових формувань дотримуватись норм міжнародного права загалом та прав людини зокрема. У вересні 2005 р. на саміті глав держав та урядів у Нью-Йорку було ухвалено рішення про створення нового головного органу ООН у галузі прав людини – Ради ООН з прав людини як допоміжного органу Генеральної Асамблеї ООН. У рамках реалізації

цього рішення 15 березня 2006 р. 60-а сесія Генеральної Асамблеї ООН ухвалила резолюцію № 60/251, у якій містяться положення стосовно мандату, складу та процедури виборів до Ради. Згідно з цією резолюцією, основним її завданням є сприяння загальній повазі та захисту прав та основних свобод людини для всіх на справедливій та рівній основі [11]. Головним результатом першого року діяльності Ради ООН із прав людини стало ухвалення у червні 2007 р. Резолюції 5/1 щодо інституційного будівництва згаданої Ради та перспектив огляду мандатів та механізмів колишньої Комісії ООН з прав людини з метою розробки основних положень найбільшого нового світового моніторингового механізму щодо дотриманням прав людини “Універсального періодичного огляду” (УПО – The Universal Periodic Review (UPR)).

Сучасний етап розвитку міжнародної системи захисту прав людини в Європі та світі якісно відрізняється від ситуації, характерної для ХХ ст. Упродовж другої його половини в основах було створене нормативно-правове поле, інфраструктурні елементи та забезпечена ідеологічна підтримка суспільства, отже, у 1990-х рр. – на початку ХХІ ст. йшлося вже про організацію реального втілення нормативних актів у життя, особливо в Європі, де сформувалася найбільш сприятлива для цього ситуація. Якісні зміни, що відбувалися від початку 1990-х рр., полягали передусім у перенесенні акцентів на регіональний та місцевий рівні.

Інституціоналізація прав людини, формування міжнародної системи їх захисту, зокрема європейської, значною мірою обумовили динаміку реформування національних систем державного управління європейських країн, а саме:

1. Концепція прав людини, акцептована на всіх рівнях європейського управління: – на стратегічному рівні – обумовила прагнення європейського співтовариства втілити в життя права людини як основу діяльності владних і громадських інституцій; – на тактичному рівні – ініціювала пошук гнучких процедур, що дозволяють досягти компромісу, не змінюючи магістрального напрямку й не позбавляючи його суті, адже усі держави наполегливо та ретельно охороняють свій національний суверенітет.

Певне напруження в інституціоналізації прав людини полягає в тому, що процес легітимзації відбувається на міжнародному рівні, а реалізується – у взаємовідносинах держави зі своїми власними громадянами на своїй власній території. Права людини залишаються принципово внутрішньою справою держави і традиційно розглядаються як питання внутрішньої юрисдикції, хоча міжнародна риторика переважно фокусується на регіональному та глобальному рівнях. Принцип державного суверенітету та права людини виявили перспективну, з погляду на глобальну інституціоналізацію, сумісність. Кілька відомих теорій, зокрема теорії гегемоністської стабільності Р. Гілпіна [12], теорії довгих циклів Дж. Моделскі [13] та теорії світ-системи І. Валлерстайна [14], підкреслюють важливість гегемона у створенні міжнародного режиму і додання їй імпульсу. Водночас від кінця Другої світової війни, США як визнана наддержава були змушені в інтересах внутрішньої політики відмовитися від позиції керівництва у встановленні міжнародних стандартів у галузі прав людини, хоча упродовж століття позиціонували себе їх основним носієм та промоутером. Роль останніх беззастережно належить ООН, хоча питання щодо дієвості глобальних інституцій залишаються відкритими.

2. Процес інституціоналізації прав людини від моменту закінчення Другої світової війни складається з двох невід’ємних компонентів: міжурядових договорів і системи державних та неурядових організацій, що діють у сфері прав людини, створюючи глобальну та регіональну інфраструктуру захисту прав людини. Теоретичний підхід,

переважно орієнтований на проблеми управління, підкреслює роль державних інституцій та обумовлює ключові для розуміння процесу інституціоналізації прав людини та його сутності аспекти:

а) тісний взаємообумовлений зв'язок інституціоналізації на національному та на наднаціональному – інтеграційному – рівнях: створення системи міжнародних правових договорів щодо прав людини відбувається переважно, на наднаціональному рівні, водночас спонукає демократизацію в рамках внутрішньої політики національних держав, яка обумовлює та зміцнює тенденцію до підтримки глобальної легалізації прав людини. Завдяки ратифікації договорів національні держави запобігають майбутнім порушенням прав людини, фіксують позитивні інституційні зміни, досягнуті в процесах демократизації, і беруть на себе зобов'язання щодо прогресу в цьому напрямку;

б) крос-національна нерівність участі в глобальних інституціях із прав людини та процесах втілення напрацьованих правових документів пояснюється як правило межами можливостей держави, демократії і громадянського суспільства на національному рівні. Участь громадян у неурядових структурах, що діють у галузі прав людини, активно заохочується в демократичних державах, тоді як авторитарні держави завжди знаходять мотив і здатність стримувати участь своїх громадян у громадських організаціях та акціях на захист прав людини. Нерівність економічних, людських та політичних ресурсів і громадських зв'язків також відіграють свою роль у нерівності в реалізації легітимації прав людини на всіх рівнях. Усталені демократії із сильними демократичними традиціями переважно забезпечують сприятливі умови для асоціації прав людини у діяльність власних управлінських структур та для ефективного просування прав людини в країнах з неоднозначними режимами та станами політичних інститутів. Ступінь залученості в установи з прав людини суттєво варіюється в різних країнах. Ратифікація договорів про права людини є поступовим і повільним процесом, оскільки деякі країни ратифікували їх набагато раніше за інші й домінують у будівництві прав людини як глобальної норми, водночас на інші країни інституціоналізація, ймовірно, впливає та проникає у всі сфери життя суспільства, що характерне і для України.

Удосконалення інституціональних механізмів захисту прав людини, зокрема щодо їх дієвості на наднаціональному рівні, здійснюється у напрямку забезпечення реальних гарантій прав і свобод особи, уникнення дублювання та затягування процедур і поширення досвіду реалізації “європейських цінностей” також і на ті країни, що не входять до складу Європейського Союзу. Правові засади цих процесів, зафіксовані у документах, становлять “золотий фонд” концепції прав людини та обумовлюють перспективи її втілення в життя.

Міжнародна система захисту прав людини та комплекс правових норм, що становить її правові засади, є істотним досягненням у втіленні концепції прав людини, що знаменує життєво важливий етап розвитку людства: усвідомлене набуття людської гідності й цінності людського життя та механізми запобігання їх порушень та захисту. Водночас створена упродовж останнього півстоліття інфраструктура захисту прав людини об'єднує авторитетні міжнародні організації, які попри свій незаперечний авторитет у всьому світі ще нездатні реально забезпечити дотримання прав людини ані на національному рівні – в окремих державах, ані у відносинах між націями. За сучасних умов перспективи співпраці всіх держав задля подолання глобальних проблем захисту прав людини зіштовхуються зі значними перешкодами, зокрема в особі національних урядів, які їх і порушують. У таких випадках виправлення ситуації, надання допомоги

потерпілим від сваволі власних урядів здебільшого виявляється справою інших держав, які висловлюють готовність таку допомогу надавати, зокрема шляхом дипломатичного втручання або надання притулку, а також застосування санкцій для того, щоб спонукати відповідні уряди поважати права людини.

Взаємозв'язок між державним управлінням, правами людини та сталим розвитком міжнародного співтовариства обумовлений прямо або опосередковано в ряді декларацій, інших документів глобальних та регіональних інтеграційних структур. У “Декларації тисячоліття” ООН (2000 р.) світові лідери підтвердили свою прихильність справі заохочення демократії та зміцнення правопорядку, а також дотримання визнаних на міжнародному рівні прав людини і основних свобод, враховуючи право на розвиток: згідно із стратегічним документом ООН щодо Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ) “Організація Об'єднаних Націй та ЦРТ: основна стратегія” норми і стандарти, задекларовані в документі, включають “права людини, демократію та відповідне управління” [15].

Сучасні пріоритети державного управління формуються та втілюються на засадах норм основних міжнародних документів з прав людини. Так, ст. 21 Загальної декларації прав людини визначає, що кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною, має право рівного доступу до державної служби у своїй країні, також наголошує, що саме воля народу повинна бути основою влади уряду; ця воля повинна виявлятися у періодичних і нефальсифікованих виборах, які повинні проводитись на основі загального і рівного виборчого права шляхом таємного голосування. Ст. 28 передбачає, що кожна людина має право на соціальний і міжнародний порядок, за якого права і свободи, викладені в Декларації, можуть бути повністю здійснені [16].

Своєю чергою ст. 2 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права містить конкретні визначення обов'язків і ролі урядів у забезпеченні поваги та здійсненні прав людини. Зокрема в документі визначено, що держава, зобов'язується: поважати і забезпечувати всім особам, які перебувають на території та під відповідною юрисдикцією, права “без будь-якої різниці щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини. . . ; вживати необхідних заходів. . . , які можуть виявитися необхідними для здійснення прав [17]. Конкретно визначено обов'язки держави: забезпечити особі, права і свободи якої порушено, ефективний засіб правового захисту, навіть коли це порушення було вчинене особами, що діяли як особи офіційні; забезпечити права на правовий захист для будь-якої особи, яка потребує такого захисту, компетентними судовими, адміністративними чи законодавчими органами влади, або будь-яким іншим компетентним органом, передбаченим правовою системою держави, і розвивати можливості судового захисту; забезпечити застосування компетентними органами влади засобів правового захисту [18].

Отже, держави-учасники повинні поважати і забезпечувати права, визнані у зазначеному пакті, і вжити необхідних заходів для здійснення цих прав. Держави повинні забезпечити ефективні засоби правового захисту осіб, коли порушуються їхні права, а також забезпечити справедливе та ефективне судове провадження, або адміністративний механізм для визначення індивідуальних прав та їх порушень.

Відповідно до Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, держави зобов'язані вживати заходів із метою поступового досягнення повної реалізації прав, визнаних у цьому пакті усіма належними способами [19].

У системі інституціональних норм щодо прав людини, прийнятих на міжнародному рівні, особлива увага приділяється важливим елементам ефективного управління. Так, у зауваженні загального порядку № 12 про право на достатні засоби існування та викорінення зубожіння Комітету з економічних, соціальних і культурних прав визначено, що “ефективне управління є необхідним для реалізації всіх прав людини, включаючи викорінення зубожіння та забезпечення достатніх засобів існування для всіх” [20]. Комітет з прав дитини неодноразово розглядав питання щодо потенціалу урядів для координації політики в інтересах дитини і проблем децентралізації послуг і управління, визнаючи політичну корупцію однією з основних перешкод на шляху досягнення визначених цілей [21].

Інноваційні підходи до соціального партнерства у справі удосконалення управління та дотримання й захисту прав людини перебувають у площині взаємодії всіх політичних та соціальних суб'єктів, що діють на правовій основі та акцентують принципові аргументи прав людини, розроблені міжнародними інституціями. Проте шляхи їх реалізації істотно залежать від конкретних умов кожної країни, які є різними у більшості проєкцій. Один для всіх підхід не може бути відповідним для подолання всіх перешкод на шляху правових, соціальних та інституційних реформ управління, спрямованих на дотримання, забезпечення та захист прав людини. Тому сподіватися, що ідеї та підходи, характерні для інших країн, можуть бути просто скопійовані й застосовані в інших умовах, не доцільно. Необхідно на базі практичного досвіду, вже набутого під час реалізації реформ, вибудовувати власні підходи та алгоритми державного управління, теоретико-методологічною засадою якого повинні бути права людини.

Щодо Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965), українські національні правові основи сумісні з принципами прав людини і мають важливе значення для захисту прав людини [22]. Законодавство, засноване на принципах прав людини, здатне зміцнити культуру взаємовідносин “Держава – Людина” на основі прав людини та напрацювати до цього алгоритму специфіку позицій з боку держави й організацій громадянського суспільства. Щодо Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (1966), Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права (1976), Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979), Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки та покарання (1984), Конвенції про права дитини (1989), Міжнародної конвенції про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їх сімей (1990) – кожна з цих основних конвенцій контролюється відповідним комітетом, якому країни звітують про прогрес у відповідних галузях. Заключні зауваження комітетів щодо звітів кожної країни пропонують об'єктивну оцінку заходів тієї чи іншої країни в галузі реалізації прав людини, та доповнюються роз'ясненнями про те, що, власне, означає виконання конкретного права, хоча індикатори повинні бути пристосовані до місцевих умов і контексту.

Два прийняті упродовж останнього десятиліття договори – Конвенція про права інвалідів (2006) та Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень (2006) також почали впливати на ситуацію із дотриманням та захистом прав людини завдяки впровадженню інфраструктури та механізмів.

На нашу думку, створена у другій половині XX – на початку XXI ст. система захисту прав людини на всіх рівнях управління характеризується істотною мірою романтизму та навіть певною наївністю, з огляду на масштаби та складність визначених завдань. Розроблена на рівні світових та європейських інтеграційних структур

нормативно-правова база захисту прав людини на сьогодні ще не може бути дотримана в повному обсязі з багатьох причин, зокрема недосконалості державних структур та спеціальних служб, виконання якими своїх обов'язків ще далеке від досконалості. Водночас досконалість – характеристика ідеального суспільства, до якого потрібно прагнути, розуміючи, що це – справа наполегливої роботи упродовж наступних десятиліть.

Висновки

Узагальнення досвіду процесів інституціоналізації прав людини на глобальному, регіональному та національному рівнях надає підстави зробити висновок, що функціонування системи інституцій та нормативно-правової бази захисту прав людини в тісному взаємозв'язку на всіх рівнях управління ініціює позитивні інституціональні зміни, зміцнення демократії та впровадження прав людини в процеси державного управління на національному рівні. Інституціоналізація прав людини, для якої характерні універсальність норм із прав людини, толерантне законодавство, ключова роль неурядових організацій, а також зміна державного суверенітету, є іманентною складовою та універсальною основою глобальної інституціоналізації, яку можна розглядати як цілком реальну перспективу світового співтовариства.

Документи, розроблені та прийняті міжнародною спільнотою у сфері прав людини, універсалізують підходи та типізують проблеми в цій галузі й служать як конкретними стандартами функціонування суспільства, так і дороговказами органам державного управління.

Концепція прав людини вплинула на систему державного управління в двох ракурсах: на стратегічному рівні цей вплив зумовив прагнення європейського співтовариства втілити в життя права людини як основу діяльності владних і громадських інституцій; на тактичному рівні – пошук гнучких процедур забезпечення реалізації прав людини на місцях. Ключовими для розуміння демократичного потенціалу процесу інституціоналізації прав людини є: тісний зв'язок інституціоналізації на національному та наднаціональному рівнях, що зумовлює демократизацію в рамках внутрішньої політики національних держав; ратифікація договорів про права людини, що обумовлює впровадження прав людини в усі сфери життя суспільства, актуальне для України.

Міжнародні інституції з прав людини перебувають у перманентному науковому пошуку нових форм своєї діяльності, нових алгоритмів взаємодії з урядами та громадянським суспільством у прагненні підвищення її ефективності та результативності щодо дотримання й забезпечення прав людини та їх захисту в найкоротшій перспективі. Сучасний підхід до вирішення цих проблем в Україні перебуває в площині модернізації системи влади назгал та органів управління зокрема, на основі прав людини як теоретико-методологічної основи, що є універсальним мотивом і водночас передбачає найбільш бажаний результат управлінської діяльності.

Дослідження процесів і наслідків інституціоналізації прав людини на всіх адміністративних рівнях є перспективним напрямом подальших досліджень у галузі науки державного управління.

Література

1. Загальна декларація прав людини, прийнята резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015.

2. Forsythe David P. Human Rights in International Relations [Text] / Forsythe David P. — N.-Y. : Cambridge University Press, 2006. — 285 p.
3. Конституційна асамблея [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [tp://constituanta.blogspot.com/2011/02/blog-post_27.html](http://constituanta.blogspot.com/2011/02/blog-post_27.html).
4. Європейська соціальна хартія (переглянута) [Міжнародний документ № ETS № 163 від 03.05.1996 р.] [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
5. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 26.11.1987 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.cpt.coe.int/lang/ukr/ukr-convention.pdf.
6. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої) : Закон України № 137-V (137-16) від 14.09.2006 р. // Відомості Верховної Ради України [Текст]. — 2006. — № 43. — Ст. 418.
7. Про ратифікацію Європейської конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню [Електронний ресурс] : Закон України № 33/97-ВР від 26.11.1987 р. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_413.
8. Рамкова конвенція про захист національних меншин від 01.02.1995 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055.
9. Шишкова Н. Хартія основних прав Європейського Союзу і проблеми її конституційного розвитку / Н. Шишкова // Юридичний журнал [Електронний ресурс]. — 2004. — № 11. — Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1477>.
10. Конституційна асамблея [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://constituanta.blogspot.com/2011/02/blog-post_27.html.
11. Там само.
12. Gilpin R. The Political Economy of International Relations [Text] / R. Gilpin. — Princeton : Princeton University Press, 1987. — 472 p.
13. Modelski G. Long cycles in world politics [Text] / G. Modelski. — London : Macmillan, 1987. — 244 p.
14. Wallerstein I. World-systems Analysis: An Introduction [Text] / I. Wallerstein. — Durham : Duke University Press, 2004. — 109 p.
15. Организация Объединенных Наций и ЦРТ: основная стратегия / [“Декларация тысячелетия” ООН / Резолюция 55/2 Генеральной Ассамблеи от 08.09.2000 г.] [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_621.
16. Загальна декларація прав людини...
17. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий 16.12.1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН [ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.1973 р.] [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
18. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права відповідно до Першого факультативного протоколу для нього (1976 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2148-08>.
19. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий 16.12.1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН [ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.1973 р.] [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

20. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права (укр/рос) ООН від 10.12.2008 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_i50.

21. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії [ратифіковано Законом України № 716 IV (716-15) від 03.04.2003 р.] [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09.

22. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21.12.1965 р. [набула чинності 04.01.1969 р., для України 07.04.1969 р.] [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_105.

L. Novak-Kaliaieva

CONCEPTUAL POSITIONS OF HUMAN RIGHTS IN PUBLIC ADMINISTRATION DUE TO THEIR INSTITUTIONALIZATION

The experience of the institutionalization of human rights at the global, regional and national levels of governance is summarized. It is determined that positive institutional changes, strengthening of democracy and implementation of human rights in public administration are crucial to understanding their democratic potential. As a result, the European Community embodies human rights as the basis of activities of governmental and civil institutions and searches for flexible procedures for implementation of human rights at the local level.

Key words: public administration, human rights, state sovereignty, institutionalization of human rights, human rights in public administration.